Els professors Géza Alföldy i Isabel Rodà parlen d'epigrafia

"L'estudi les inscripcions romanes de l'*ager Tarraconensis* és un gran progrés en l'epigrafia de Tarragona"

El professor Géza Alföldy, epigrafista eminent, va visitar Tarragona a l'octubre amb motiu de la inauguració del "Curs d'Història i Arqueologia Cristiana de Tàrraco: *Tarraco, christiana civitas*". Durant la seva estada vam assistir a una conversa entre ell i una altra gran epigrafista, la professora Isabel Rodà, directora de l'ICAC.

IR: Un cop més tenim aquí aquest tarraconse electe i hem tornat a disfrutar de la seva saviesa. Té tot l'imperi Romà al cap, cronològicament i geogràficament. És

impressionant! El número u mundial en la nostra especialitat, l'epigrafia. Géza, con definiríeu l'epigrafia?

GA: Primer de tot voldria agrair aquesta ocasió de parlar amb la professora Rodà sobre la nostra estimada epigrafia. Per mi és una alegria especial tornar a ser a l'ICAC, que sota la direcció de la professora Rodà ha arribat a ser molt més que un institut per a l'arqueologia de la regió de Catalunya. És un centre d'àmbit internacional per a la recerca de l'antiguitat!

IR: Moltes gràcies.

GA: Pel que fa a l'epigrafia, la nostra passió comuna, és una ciència moderna nascuda el segle XIX gràcies a l'estudiós alemany Theodor Mommsen, que va fundar el projecte Corpus Inscriptionum Latinarum, una publicació general de totes les inscripcions del món romà. Mommsen i les generacions següents pensaren que la publicació d'inscripcions no hauria de ser sinó una edició d'una font literària. Per tant, s'havia de posar el text, fer un aparell crític, oferir lectures diverses…

IR: En canvi avui…

GA: Avui una edició epigràfica hauria de ser molt més que una pura edició de text! Hauria

de ser un instrument de treball interdisciplinari, també amb una descripció dels monuments que porten les inscripcions amb tots els detalls arqueològics. És molt important per entendre la inscripció com a part d'un monument, d'un espai. Una inscripció aïllada no ens informa de totes les circumstàncies en què es fa, així com les nostres edicions també haurien de ser instruments per als filòlegs, un manual per a la lingüística.

IR: Ara mateix som al fòrum provincial de la ciutat de Tarragona.

GA: Aquest fòrum és una plaça de representació per al *concilium provinciae*, per al consell dels delegats de tota la província. Aquest fòrum també tingué una part central reservada per als *flamines*, els sacerdots del culte imperial a la capital de la *Hispania Citerior*. Les inscripcions, doncs, arriben també a ser molt importants per a la topografia, l'arquitectura.

IR: Exacte.

GA: Respecte d'aquest fòrum sempre haig d'explicar una anècdota. Als anys 70, quan vaig començar a treballar a Tarragona, vaig dir a Theodor Hauschild: "He estudiat els llocs de troballes de les inscripcions de Tarragona i hi ha una concentració de les inscripcions dels flamines a la part central del casc antic. ¿No és possible que hi hagués una plaça?" I Hauschild: "Fantàstic, i tant que hi havia una plaça, però no sabia que també hi hagués inscripcions que ens informessin sobre la funció que tenia".

IR: Després, el 1975, surt el vostre llibre *Las incripciones romanas de Tarragona* (*Die römischen Inschriften von Tarraco*, RIT), que ara es reeditarà en una nova versió dins del Corpus Inscriptionum Latinarum. De mil inscripcions s'ha passat a unes 1.500. Tenim moltíssims més documents, o, com vol dir la paraula grega

epigrafia, “escrits sobre” pedra, bronze, materials durables... Un dels grans atractius de l’epigrafia és precisament llegir el missatge de l’antiguitat en directe, llegir un text de fa dos mil anys com el van escriure, sense intermediaris. Aquest continua sent el sentit actual de l’epigrafia, no us sembla?

GA: Sí, les inscripcions són fonts molt importants per estudiar la història del món romà. Tenim les fonts arqueològiques, però no poden parlar directament, necessiten una interpretació, que pot ser difícil. Hi ha també les fonts literàries, les obres dels autors com Tàcit, o poetes com Virgili, però no parlen de la vida quotidiana, de l’estructura social: parlen dels esdeveniments polítics. Quasi no donen res de les circumstàncies de la vida del poble (esclaus, lliberts, etc.)

IR: Mentre que les inscripcions sí!

GA: Vaig publicar fa deu anys un article sobre l’estructura i la vida social de Tarraco a partir de les inscripcions, que informen de les capes superiors. La societat de *Tarraco* també va produir personatges de rang senatori, membres de l’alta aristocràcia romana, amb seient al senat de Roma, lloc màxim del poder en cooperació amb l’emperador. Sobretot en els dos primers segles després de Crist va ser quan entre les elits locals de les províncies hispàniques més famílies van ascendir al Senat romà. Almenys cinc o sis famílies de *Tarraco*, en època flàvia, van arribar a ser membres del Senat amb moltíssima influència política.

IR: L'epigrafia és clau per a la història social.

GA: És que no solament coneixem les elits, aquelles elits de què les fonts literàries no parlen i que per mètodes arqueològics no podem identificar. Gràcies a l'epigrafia podem dir que les capes superiors de la ciutat, que van constituir els decurions del consell municipal, els "alcaldes", van tenir un prestigi molt alt. Molts d'ells van ser elegits com a membres de l'orde eqüestre, que després de l'orde senatorial és segona capa principal de l'aristocràcia imperial romana. Tarraco ens ofereix el coneixement d'almenys 20 famílies de rang eqüestre. És un fenomen singular a Hispània. Còrdova i Mèrida també en tenen, però no tantes. Coneixem, per exemple, una llarga sèrie d'esclaus que treballaven als latifundis dels seus amos. Els van convèncer que havien d'imitar els seus amos, i també fan inscripcions funeràries, en les quals almenys poden mencionar el nom, quants anys van viure i és molt simpàtic en inscripcions de la gent més senzilla quan s'esmenta alguna de les seves virtuts: "va ser un fidel marit de la seva dona", "va ser una filla que sempre va fer el que els pares deien", "la muller va ser santíssima, dolcíssima".

IR: L'emoció de la inscripció és que ens dóna aquest contacte amb la vida de cada dia i no només a la ciutat. Una de les últimes col·laboracions vostres ha estat el pròleg d'una obra d'una col·lega, Diana Gorostidi, que ha recollit les inscripcions del Camp de Tarragona (*Ager Tarraconensis 3. Les inscripcions romanes*). M'agradaria que parléssiu d'aquesta relació ciutat-camp i de les inscripcions que no són dins la ciutat, sinó en àmbit rural.

GA: Tota ciutat romana com a comunitat té el seu *ager*, el seu territori. Els seus habitants són ciutadans com els que viuen a dins de la ciutat, i tenen tots els drets per particpar en tots els cultes, per ser elegits com a magistrats, etc. La colònia de *Tarraco* va tenir un territori bastant ampli, però se'n coneixien molt poques inscripcions. El gran epigrafista

alemany del segle XIX, Emil Hübner, que va fer el primer corpus de les inscripcions de *Tarraco*, en coneixia 450, però només 6 eren del territori. En el meu llibre del 1975, el RIT, en coneixia 40. I gràcies als treballs dels anys 80 i 90 d'Isabel Rodà i altres investigadors, el nombre de les inscripcions es va multiplicar.

IR: I ara s'ha tornat a multiplicar.

GA: Sí, perquè la molt simpàtica jove epigrafista de l'ICAC Diana Gorostidi ha recollit amb un treball enorme moltes més inscripcions i ara en coneixem unes 130, no només gravades en pedra. La Diana ha estudiat també ceràmiques amb el nom esgrafiat del propietari, que són fonts també importants. La seva obra forma part del gran projecte de Marta Prevosti i altres sobre l'*ager Tarraconensis*, i aquest estudi és un gran progrés en l'epigrafia de Tarragona.

IR: Progrés en el qual també heu col·laborat. Què ha significat aquesta col·laboració?

GA: Molt poques vegades he viscut una una cooperació tan amistosa i fructífera com durant els últims dos anys amb la Diana Gorostidi. S'ha ensopegat que durant aquest temps ella preparava aquesta monografia i jo preparava la nova edició de tota l'epigrafia de Tarragona en el Corpus Inscriptiorum Latinarum. Vaig conèixer la Diana a finals dels anys 90, quan treballava amb Xavier Dupré a *Tusculum* (Itàlia) per fer una tesi doctoral magnífica. Ella es va formar allà, i ara ha invertit molt bé els aconeixements que hi va adquirir.

IR: Com heu treballat?

GA: Ella m'ha facilitat les seves fitxes i fotografies d'inscripcions que jo no he pogut estudiar personalment. També ha recollit bibliografia que per mi no era accessible, sobretot publicacions locals. I jo li he pogut donar bibliografia externa que no sempre es troba en biblioteques espanyoles. Ens hem pogut comunicar lectures d'inscripcions i he pogut corregir una mica el seu text. Repeteixo: ha estat una cooperació molt amistosa i fructífera amb molt èxit per a tots dos. És és una experiència rara en la meva vida. I m'alegro molt que hagi pogut escriure el pròleg: és un elogi merescut.

Conversa recollida per Carme Badia

*Escolteu-la sencera clicant **aquí**.*